

Hof 150/152 te Bergeijk (gem. Bergeijk)

Een bureauonderzoek (BO)

A.M. Bakker

Salisbury

ARCHEOLOGIE B.V.

RAPPORT
358

Hof 150/152 te Bergeijk (gem. Bergeijk)

Een bureauonderzoek (BO)

A.M. Bakker

Rapport 358

Colofon

Hof 150/152 te Bergeijk (gem. Bergeijk)
Een bureauonderzoek (BO)

Een onderzoek in opdracht van BRO

Salisbury Archeologisch Rapport 358

A.M. Bakker

Beheer en plaats van documentatie
Salisbury Archeologie b.v.

Versie 1.2, 8 mei 2020 (concept)

Autorisatie — W.A. Ytsma (senior KNA prospector)

Autorisatie bevoegd gezag— Gemeente Bergeijk (Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant namens gemeente)

SalisburyArcheologie bv
Vestiging Noord-Nederland
Vaart z.z. 7a
9401 GE Assen
085-3031540
www.salisburybv.nl
info@salisburybv.nl

ISSN 2468-4538

Inhoud

Locatie en administratieve gegevens	6
Samenvatting resultaten	7
1 Aanleiding voor het onderzoek	9
1.1 Onderzoekskader	9
1.2 Huidige en toekomstige situatie op de onderzoekslocatie	10
1.3 Begrenzing onderzoeks- en plangebied	12
1.4 Doel van het onderzoek	12
1.5 Onderzoeksvragen	12
2 Bureauonderzoek	13
2.1 Gebruikte bronnen	13
2.2 Aardwetenschappelijke gegevens	13
2.3 Bodemkaart	16
2.4 Bekende archeologische waarden	18
2.5 Archeologie	23
2.6 Historische waarden	26
2.7 Bekende verstoringen	27
2.8 Gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel	27
3 Conclusie	29
3.1 Beantwoording onderzoeksvragen	29
3.2 Aanbevelingen	29
Literatuur	30
Lijst van afbeeldingen	30
Lijst van tabellen	31

Locatie en administratieve gegevens

Projectnaam	Bergeijk Hof 150/152
Projectcode	20202761
Type onderzoek	Bureauonderzoek
OM-nummer	#####
Projectleider	A.M. Bakker
	Senior KNA Prospector
Contact	T: +31-85-3031540
	M: +31-6-14979316
	E: adriana.bakker@salisburybv.nl
Opdrachtgever	BRO
Contact	M. van Dooren
	Boscheweg 107
	5282 WV Boxtel
	T: +31-411850400
	E: mirte.van.dooren@bro.nl
Bevoegde overheid	Gemeente Bergeijk
	Namens deze Omgevingsdienst Zuidoost- Brabant
	Postbus 8035
	5601 KA Eindhoven
	T: 088-3690369
Plaats	Bergeijk
Gemeente	Bergeijk
Provincie	Noord-Brabant
Kaartblad	57B
Kadastrale gegevens	BEKOO-E-4598
Centrum-Coördinaten	153.161,7/370.385,8
Oppervlakte	Circa 1132 m ²
NAP-hoogte maaiveld	Circa 31 m + NAP
Uitvoering onderzoek	April 2020
Beheer en locatie documentatie	Salisbury Archeologie b.v. en e-depot

Samenvatting resultaten

Vraagstelling	▪ Wat is de bodemopbouw en zijn er aanwijzingen voor bodemverstoringen? ▪ Zijn er aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologische resten? ▪ Welke consequenties zal de uitvoering van het plan hebben op (eventueel) aanwezige archeologische resten? ▪ Wat zijn de aanbevelingen? Is nader onderzoek noodzakelijk? En zo ja, waaruit kan dit bestaan?
Geologie /Geomorfologie	Het plangebied ligt in het zuidelijke zandgebied van Nederland. Hier liggen aan of nabij het maaiveld afzettingen van de Formatie van Stramproy. Deze sedimenten zijn in het Vroeg- en Midden-Pleistoceen voornamelijk afgezet door kleine rivieren die vanuit België in noordelijke en oostelijke richting afwaterden. Het landschap kenmerkt zich door hogere dekzandplateaus waar enkele lagergelegen beekdalen doorheen slingeren. In de loop van de Middeleeuwen is het natuurlandschap door de mens in grote mate omgevormd tot een cultuurlandschap, gekenmerkt door weidse akkercomplexen en heidegebieden, hooilanden in de beekdalen en dorpen. Op de akkers werd op veel plaatsen als gevolg van een intensieve plaggenbemesting in de loop van de Late Middeleeuwen een dik plaggendek gevormd. De geomorfologische kaart laat zien dat het plangebied binnen de bebouwde kom ligt van Bergeijk. Extrapoleren we de onbebouwde omgeving van het plangebied naar het plangebied dan ligt deze waarschijnlijk op een dekzandrug met of zonder bouwlanddek (code 3L5). Op het AHN lijkt het plangebied eveneens op een dekzandrug te liggen (oranjegeel) ten oosten van hoger gelegen dekzandruggen (oranje) naar een lagergelegen terrasafzettingsswelling (geel). Ten zuiden van het plangebied ligt het beekdal de Kierschop (lichtgroen).
Bekende archeologische waarden	Rondom het plangebied zijn resten uit de IJzertijd, Romeinse tijd, Vroege Middeleeuwen, Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd bekend.
Historische waarden	Direct ten oosten van het plangebied lag de Beukenhof gebouwd in 1838 en zijn voorloper Elengoed die in deze periode is afgebroken. Het gebouw Elengoed had in de eerste helft van de 19^e eeuw de functie van kazerne en werd gedurende meerdere jaren bewoond door de marechaussee. Vervolgens kwam het landgoed in beheer van de Hervormde gemeente. Het Hof waarnaar de straat is vernoemd en waaraan het plangebied ligt, wordt gezien als de hoofdkern van de gemeente. Het Hof is daarnaast ook de naam van het centrumplein, met daarop de eeuwenoude Hofkerk. Op de kadastrale minuut 1832 ligt het plangebied hierbinnen. Op de kadastraal minuut 1832 ligt het plangebied eveneens binnen perceel 9, 10 en 11. Perceel 9 en 10 behoren toe aan Pieter Willems, rentenier, en omvatten een tuin, bouwland en erf bij huis. De percelen zijn overgedragen aan de gemeente. Perceel 11 is van Bernardus Lammelaars, burgemeester van Bergeijk. Op de kadastrale kaart is nog geen bebouwing aanwezig binnen het plangebied. Ten oosten is de Beukenhof of het Elengoed zichtbaar. De weg waaraan het plangebied ligt, is in deze periode ook al aanwezig en betreft de doorgaande weg van Eersel naar Borker. De weg ten oosten van het plangebied, Domineestraat, is dan ook al aanwezig. In 1850 is ook de weg ten westen van het plangebied, Aan 't Haar zichtbaar. Vanaf dat moment is binnen het plangebied ook bebouwing aanwezig. Het plangebied lijkt vanaf 1900 binnen het terrein van de Beukenhof en zijn voorloper te liggen. Rondom de voorloper van de Beukenhof lagen vesten (grachten). Deze zijn in 1838 gedempt. Vanaf 1920 is geen bebouwing meer aanwezig in het plangebied. Vanaf 1955 is de huidige woning, Hof 150, zichtbaar in het plangebied.
Verwachting	Gezien de ouderdom van de te verwachte afzettingen kunnen in het plangebied vindplaatsen aanwezig zijn vanaf het Laat Paleolithicum tot en met de Nieuwe Tijd. De verwachting op het aantreffen van archeologische resten is hoog tot middelhoog.

Aanbeveling

Op basis van het bureauonderzoek is, indien de bodem intact is, een hoog tot middelhoge verwachting op het aantreffen van archeologische resten binnen het plangebied vastgesteld voor de periode Laat Paleolithicum –Nieuwe Tijd. Deze verwachting is gebaseerd op grond van het uitgevoerde bureauonderzoek. Geadviseerd wordt dan ook om binnen het plangebied een vervolgonderzoek uit te voeren door middel van een verkennend booronderzoek met als doel het bepalen van de mate van intactheid van de bodem. Op basis van het verkennend booronderzoek kan dan bepaald worden of de middelhoge tot hoge verwachting blijft staan of dat deze naar beneden kan worden bijgesteld en in hoeverre archeologische resten verstoord zullen raken door de aanleg van de parkeerplaats. Op basis van de resultaten van het zowel het bureau- als verkennend booronderzoek kan vervolgens worden geconcludeerd of vervolgonderzoek nodig is of dat het plangebied (deels) kan worden vrijgegeven. Met betrekking tot de aanbevelingen/bevindingen uit onderhavig onderzoek dient contact opgenomen te worden met het bevoegd gezag, in dit geval de gemeente Bergeijk.

1 Aanleiding voor het onderzoek

1.1 Onderzoekskader

In opdracht van BRO heeft Salisbury Archeologie b.v. een bureauonderzoek uitgevoerd met betrekking tot het plangebied Hof 150/152 te Bergeijk (gem. Bergeijk, Afb. 1). Het plangebied ligt aan de noordkant van Bergeijk op de kruising Hof en Aan het Laar. Het plangebied omvat een perceel met woonhuis en tuin. In het plangebied is een parkeerplaats voorzien. De bestemming van het plangebied is op dit moment wonen. Hiervoor dient een bestemmingsplanwijziging te worden aangevraagd.

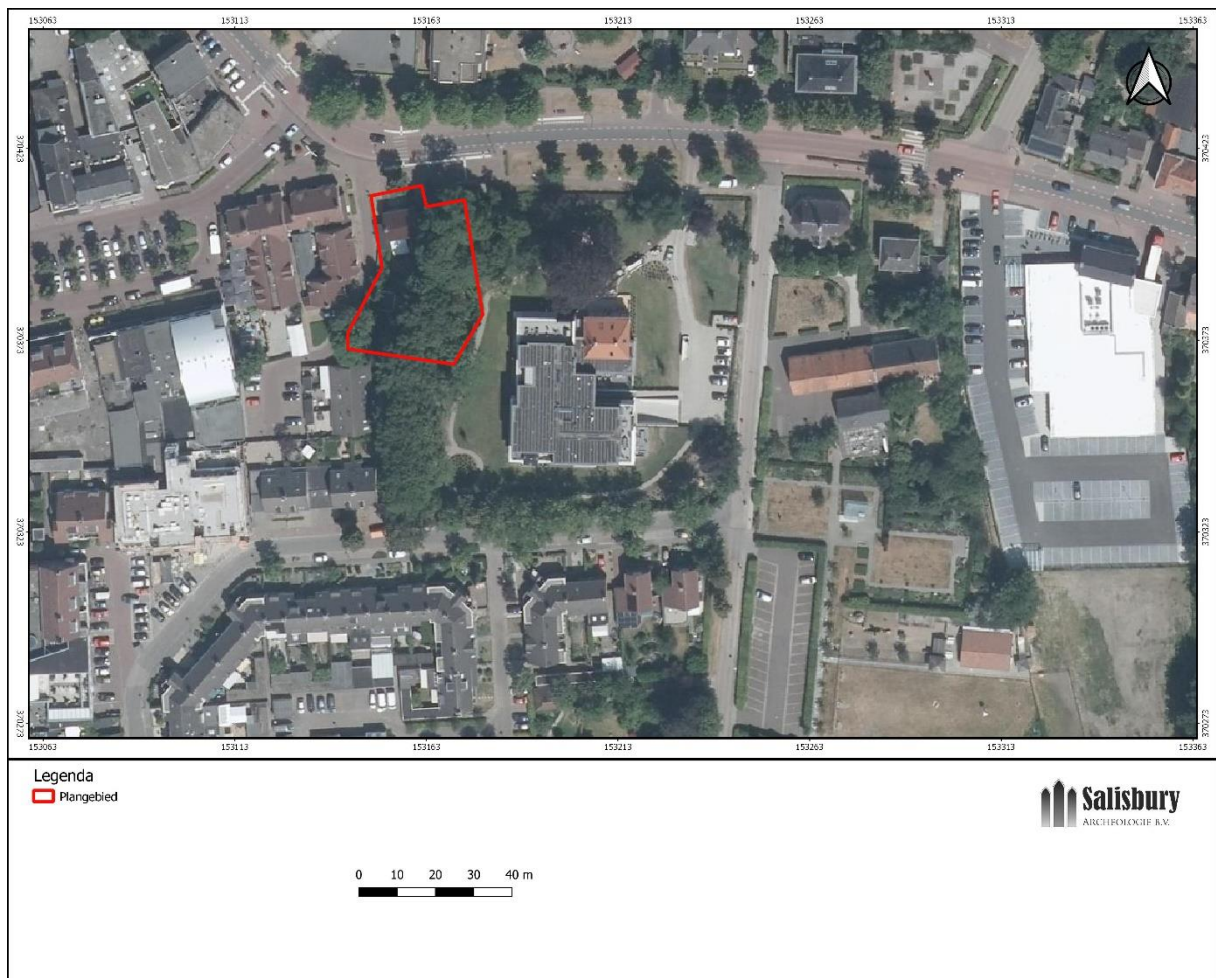
Op de Erfgoedkaart van de Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant waar Bergeijk ook onder valt, ligt het plangebied binnen een gebied van archeologische waarde (Categorie 2). Vanwege de aanwezige archeologische waarden is een archeologisch onderzoek vereist bij bodemingrepen en te bebouwen oppervlakten van projectgebieden die groter zijn dan 100 m² en dieper gaan dan 0,3 m onder maaiveld (Afb. 8). In deze gebieden is bij eerdere onderzoeken reeds aangetoond dat er concentraties archeologische resten voorkomen die als behoudenswaardig gekarakteriseerd kunnen worden. In deze gebieden is dus sprake van vastgestelde archeologische waarden. De archeologische resten op deze terreinen zijn minder geconcentreerd en vaak is niet exact bekend waar de resten zich bevinden. Bodemingrepen zijn in principe niet toegestaan. Het plangebied valt binnen AMK-terrein 16801.¹

Het archeologiebeleid van de gemeente Bergeijk is voor het plangebied verwoord in het bestemmingsplan. Het plangebied heeft een Waarde – Archeologie 2. Dit komt overeen met de archeologische waarde categorie 2 op de Erfgoedkaart van de Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant.² De aanvrager van een omgevingsvergunning dient een rapport te overleggen waar de eventueel aanwezige archeologische waarden in worden vastgesteld en blijkens de aanvraag zullen worden verstoord.

Het bureauonderzoek is uitgevoerd conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA versie 4.1) en de Erfgoedkaart van de Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant waaronder de gemeente Bergeijk valt in mei van 2020.

¹ <https://odzob.nl/expertises/erfgoed-archeologie/regionale-erfgoedkaart>

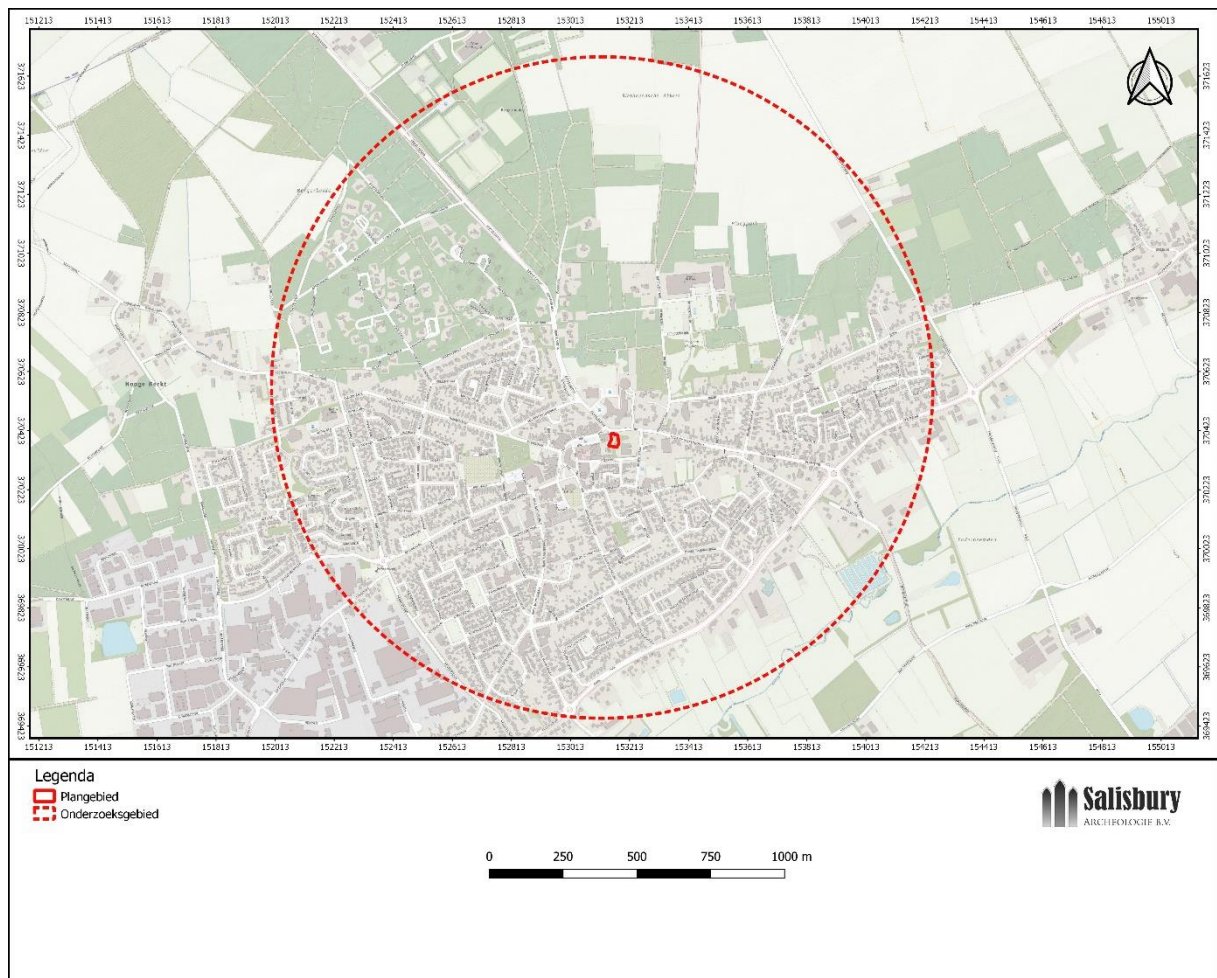
² www.ruimtelijkeplannen.nl

Afb. 1. Ligging plangebied (bron: <http://opentopo.nl>)

1.2 Huidige en toekomstige situatie op de onderzoekslocatie

Op dit moment bestaat het plangebied uit bebouwing met tuin. Het onderzoek wordt uitgevoerd ten behoeve van een bestemmingsplanwijziging. De opdrachtgever gaat een nieuw plan opstellen voor het plangebied. Bijgevoegde kaart betreft het ontwerp van de parkeerplaats (Afb. 3). Het plan is nog niet definitief omdat de gemeente de bomen op het terrein zoveel mogelijk wil behouden. Hier wordt nog een analyse voor uitgevoerd. De bebouwing binnen het plangebied zal worden verwijderd. Met de voorgenomen ontwikkeling wordt een constructiediepte van maximaal 0,35 – 0,4 m verwacht. Het plangebied heeft een oppervlak van 1132 m². Archeologisch onderzoek ligt daarom in de rede.

Afb. 2. Ligging plangebied en globale begrenzing onderzoeksgebied (bron: <http://opentopo.nl>).

Afb. 3. Plangebied definitief ontwerp, rood kader (bron: opdrachtgever)

1.3 Begrenzing onderzoeks- en plangebied

In dit rapport wordt een onderscheid gemaakt tussen het plangebied en het onderzoeksgebied. Met het plangebied wordt het gebied bedoeld waarop de plannen van de opdrachtgever betrekking hebben. Binnen dit gebied kunnen eventueel aanwezige archeologische resten worden verstoord door de voorgenomen ingrepen. Het plangebied omvat de percelen aan Hof 150/152 te Bergeijk (Afb. 1).

Het onderzoeksgebied omvat het gebied waarover informatie is verzameld om een goed beeld te verkrijgen van de eventueel aanwezige archeologische waarden. Het onderzoeksgebied beslaat een gebied met een straal van circa 2250 m rond het plangebied. Op basis hiervan kan een goed beeld worden geschetst van de landschappelijke en archeologische context waarin het plangebied zich bevindt (Afb. 2).

1.4 Doel van het onderzoek

Het doel van het bureauonderzoek is het verkrijgen van inzicht in bekende en te verwachten archeologische waarden, om en in de omgeving (onderzoeksgebied) van het plangebied. Op basis van de verkregen informatie wordt een archeologisch verwachtingsmodel voor het plangebied opgesteld. Hierin wordt beschreven of er archeologische resten aanwezig (kunnen) zijn in het plangebied, wat de potentiële aard en omvang van de voorgenomen werkzaamheden zijn en of deze een bedreiging vormen voor het bodemarchief. Indien dit het geval is, wordt geadviseerd op welke wijze hiermee in het vervolgtraject van de plannen rekening dient te worden gehouden.

1.5 Onderzoeksvragen

Voor het bureauonderzoek zijn de volgende onderzoeksvragen opgesteld:

- Wat is de bodemopbouw en zijn er aanwijzingen voor bodemverstoringen?
- Zijn er aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologische resten?
- Welke consequenties zal de uitvoering van het plan hebben op (eventueel) aanwezige archeologische resten?
- Wat zijn de aanbevelingen? Is nader onderzoek noodzakelijk? En zo ja, waaruit kan dit bestaan?

2 Bureauonderzoek

2.1 Gebruikte bronnen

Voor het bureauonderzoek zijn de volgende bronnen geraadpleegd:

- Actueel hoogtebestand Nederland (AHN, <http://www.ahn.nl>)
- De bodemkaart van Nederland (<https://zoeken.cultureelerfgoed.nl>)
- De geomorfologische kaart van Nederland (<https://zoeken.cultureelerfgoed.nl>)
- De archeologische monumentenkaart (AMK: <https://zoeken.cultureelerfgoed.nl>)
- Provinciaal en/of landelijk beleid
- Gemeentelijk beleid
- Bonneblad 1900 (<https://zoeken.cultureelerfgoed.nl>)
- Historisch kaartmateriaal (<http://www.topotijdreis.nl>)
- Google Earth (<https://www.google.nl/intl/nl/earth/>)
- Ondergrondgegevens (<https://www.dinoloket.nl/ondergrondgegevens>)
- Verstorings (http://www.bodemloket.nl)
- Kadastrale Minuut (<http://zoeken.cultureelerfgoed.nl>)
- Kadastrale gegevens (<https://www.kadaster.nl>)

2.2 Aardwetenschappelijke gegevens

Het plangebied ligt in het zuidelijke zandgebied van Nederland. Hier liggen aan of nabij het maaiveld afzettingen van de Formatie van Stramproy. Deze sedimenten zijn in het Vroeg- en Midden-Pleistoceen voornamelijk afgezet door kleine rivieren die vanuit België in noordelijke en oostelijke richting afwaterden. Een deel van de afzettingen heeft een eolische oorsprong. Door de pleistocene zeespiegelbewegingen zijn rivierterrassen in de afzettingen ontstaan. In het Laat-Glaciaal (13.000 – 10.000 jaar geleden), is een dun pakket eolisch dekzand afgezet op deze rivierterrassen. Dit dekzand vormt het Laagpakket van Wierden binnen de Formatie van Bortel. Op de hoogste delen van het landschap is de laag dekzand dun, maar in dalen kan het wel enkele meters dik zijn. In de huidige warme periode, het Holoceen (vanaf 10.000 jaar geleden), raakt het landschap bedekt door vegetatie en vindt er nauwelijks actieve sedimentatie plaats. In het dekzand kunnen zich nu bodems ontwikkelen. Door het mineraalarme moedermateriaal ontwikkelen zich op de hoge en droge gronden voornamelijk podzolgronden. Deze gronden worden gekenmerkt door uit- en inspoeling van ijzer en humus. In de lagere en nattere delen van het zandlandschap kan geen podzolering plaatsvinden en ontwikkelen zich beekerdgronden en gooreerdgronden. Deze gronden worden gekenmerkt door oxidatie-reductie processen. Verder kon vanuit de beekdalen veenvorming plaatsvinden.³ Het landschap kenmerkt zich dan ook door hogere dekzandplateaus waar enkele lageregelegen beekdalen doorheen slingeren.

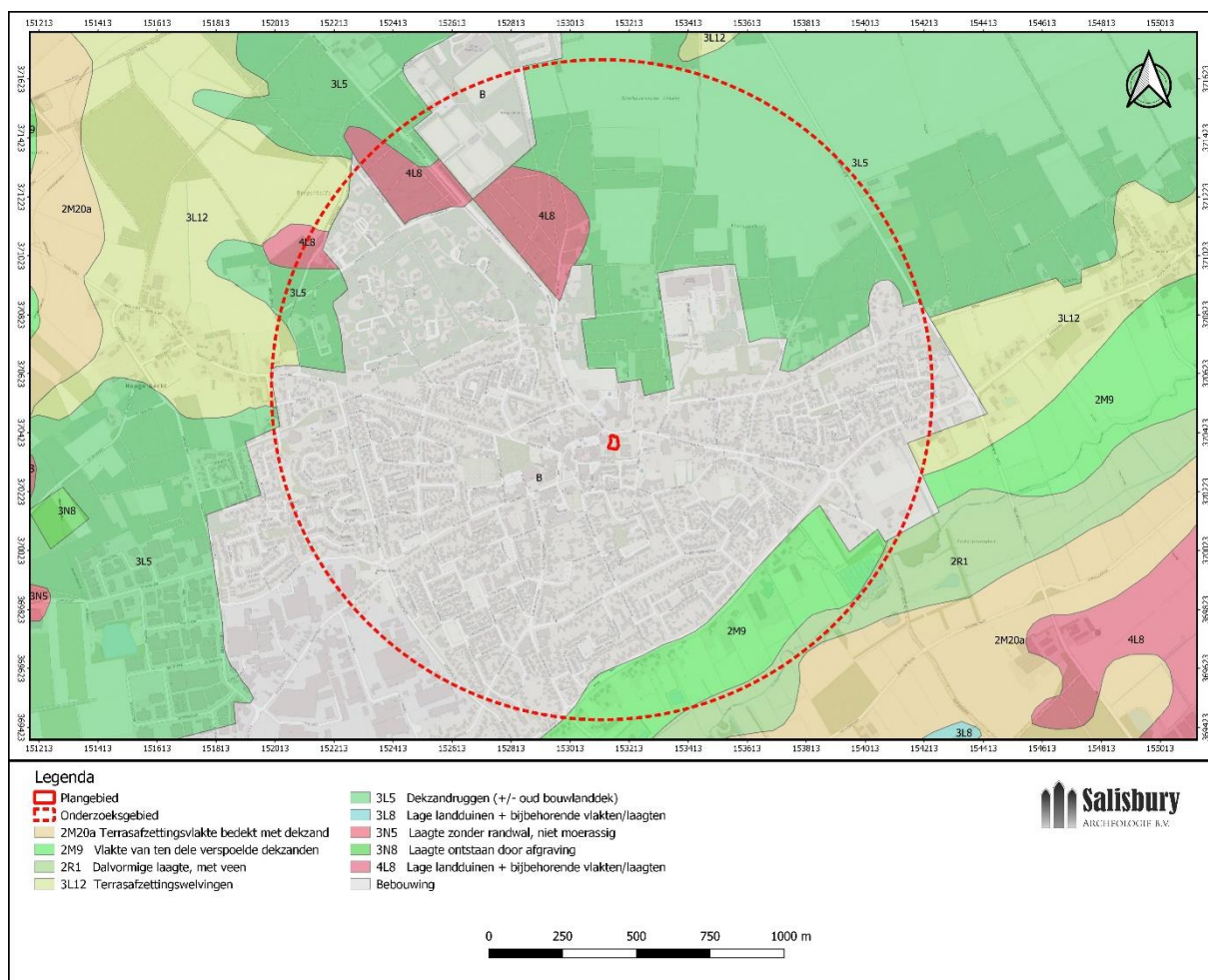
In de loop van de Middeleeuwen is het natuurlandschap door de mens in grote mate omgevormd tot een cultuurlandschap, gekenmerkt door weidse akkercomplexen en heidegebieden, hooilanden in de beekdalen en dorpen. Op de akkers werd op veel plaatsen als gevolg van een intensieve pluggenbemesting in de loop van de Late Middeleeuwen een dik plaggendek gevormd, dat een dikte kon bereiken van meer dan een meter. Dergelijke plaggendekken worden bodemkundig aangeduid met de term enkeerdgrond en meer algemeen esdek.

Ten oosten van het plangebied is een boring gezet ten behoeve van geologisch onderzoek, die te raadplegen is via het dinoloket.⁴ De boring is gezet tot 4 m -mv. De top bestaat hier uit een 1,2 m dik zwak lemig, zwak humeus zand op matig grof zand. De boring komt overeen met wat in het plangebied verwacht wordt (Afb. 5).

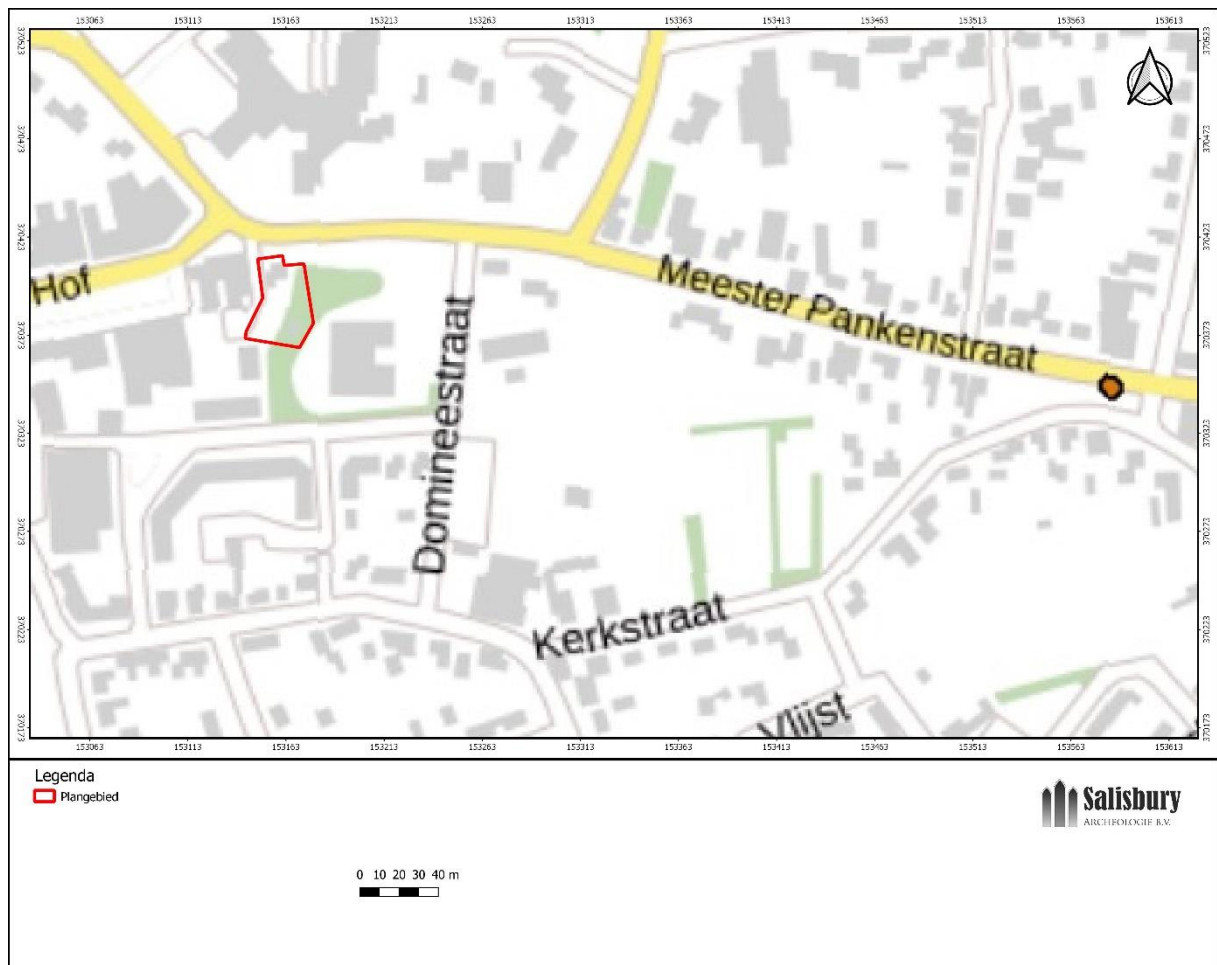
De geomorfologische kaart laat zien dat het plangebied binnen de bebouwde kom van Bergeijk ligt (Afb. 4). Extrapoleren we de onbebouwde omgeving van het plangebied naar het plangebied dan ligt deze waarschijnlijk op een dekzandrug met of zonder bouwlanddek (code 3L5). Ten noorden en ten zuiden van deze dekzandrug liggen terrasafzettingsswelingen (code 3L12), die ten zuiden van het plangebied over gaan in een vlakte van ten dele verspoeld dekzand (code 2M9) en vervolgens overgaan in een dalvormige laagte (code 2R1). Op het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) lijkt het plangebied eveneens op een dekzandrug te liggen (oranjegeel) ten oosten van hoger gelegen dekzandruggen (oranje) naar een lageregelegen terrasafzettingsswelling (geel, (Afb. 6). Ten zuiden van het plangebied ligt het beekdal de Kierschop (lichtgroen).

³ Uit: Verboom-Jansen 2017

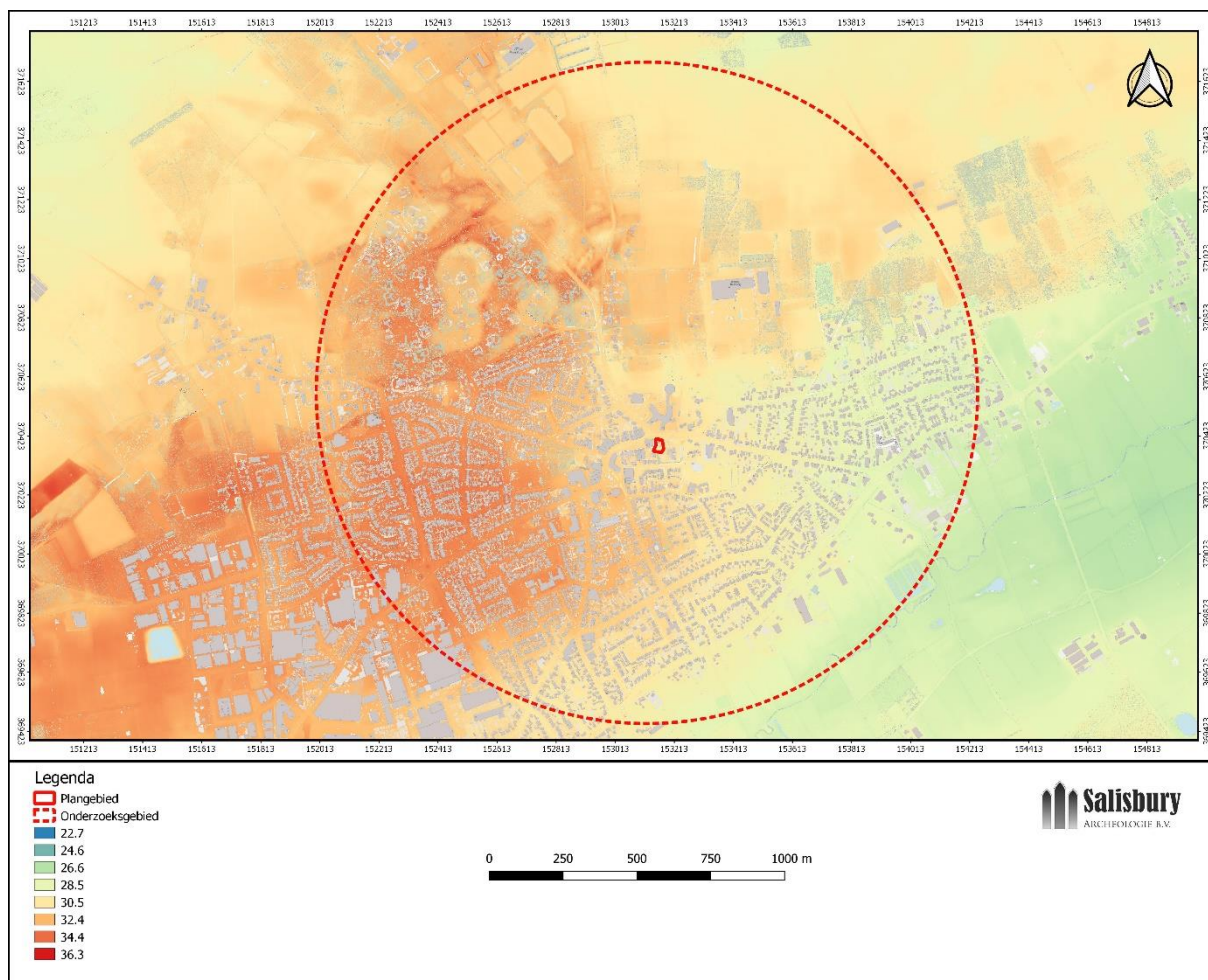
⁴ <https://www.dinoloket.nl/>

Afb. 4. Uitsnede van de geomorfologische kaart met het plangebied en de directe omgeving (bron: <https://zoeken.cultureelerfgoed.nl>).

Afb. 5. Uitsnede van de kaart met ondergrondgegevens met het plangebied en de directe omgeving (bron: www.dinoloket.nl).

Afb. 6. Het plangebied en omgeving op het Actueel Hoogtebestand van Nederland (AHN2, maaiveld/opgevuld; bron: <https://www.ahn.nl>).

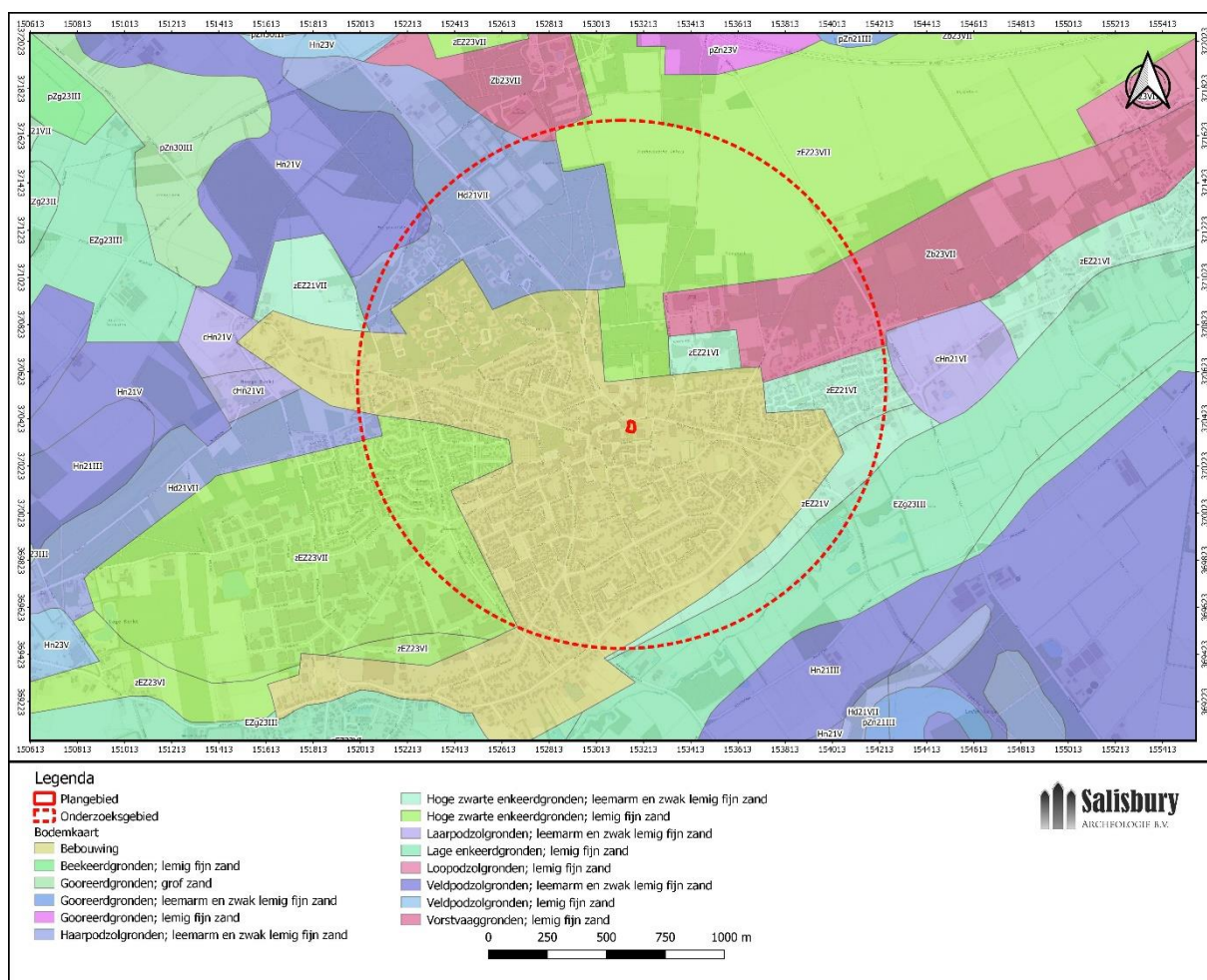
2.3 Bodemkaart

De bodemkundige ondergrond van het plangebied is niet gekarteerd omdat het plangebied binnen de bebouwde kom van Bergeijk is gesitueerd (Afb. 7). Extrapoleren we de omgeving van het plangebied naar het plangebied dan lijkt in het plangebied een hoge zwarte enkeerdgronden met leemarm en zwak lemig fijn zand voor te komen (code: zEZ23 en zEZ21). De bovengrond van de hogere enkeerdgronden kan wel een humushoudend dek tot 110 cm dik bevatten. Deze enkeerdgronden zijn gevormd na de Late Middeleeuwen en bevestigen het gebruik van deze gronden ten behoeve van landbouw vanaf de Late Middeleeuwen. Ten oosten van het plangebied ligt ook nog een vorstvaaggrond met lemig fijn zand (code: Zb23). Deze gronden vertonen weinig teken van bodemvorming en hebben een schrale bovengrond. De bodem is humusarm en bevat geen humushoudend dek behorende bij een esdek. De hierboven beschreven gronden hebben een grondwatertrap VI en VII. Dit houdt in dat de gemiddeld hoogste grondwaterstand tussen 40 en 80 cm –Mv ligt en de gemiddeld laagste grondwaterstand beneden 140 cm –Mv. Vanuit archeologisch oogpunt betekenen dergelijke grondwaterstanden dat onverbrande organische resten zoals hout, leer, bot- of plantmateriaal binnen 140 cm –Mv waarschijnlijk niet bewaard zijn gebleven. Deze zullen als gevolg van oxidatie en zure omstandigheden in de bodem waarschijnlijk al zijn afgebroken. Binnen 140 cm – Mv kunnen wel anorganische resten zoals vuursteen en aardewerk, of verbrande organische resten worden aangetroffen. Beneden 140 cm –Mv kunnen onverbrande organische resten wel bewaard zijn.

Enkeerdgronden hebben een plaggendeck dat is ontstaan doordat mogelijk al vanaf de Late Middeleeuwen op grote schaal het systeem van potstalbemesting werd toegepast. Plaggen werden met mest van het vee vermengd en op de akkers uitgespreid om de bodem vruchtbaarder te maken. In de loop van de tijd is hierdoor een plaggendeck op de oorspronkelijke bodem ontstaan. Dergelijke cultuurdekken hebben vaak een beschermende werking tegen verstoringen en dienen zo als een buffer voor potentiële archeologische lagen. De bouwvoor (Aap-

horizont) is grijsbruin tot zwart van kleur. Hieronder liggen oudere niveaus/lagen van het plaggendek (Aa-horizont), die meestal wat lichter van kleur zijn. Onder het plaggendek ligt de oorspronkelijke bodem, mogelijk een podzolgrond. Deze podzolgrond bestaat uit een A-horizont, waaronder vaak een E-horizont (uitspoelingshorizont) aanwezig is. Hieronder ligt de B-horizont (inspoelingshorizont), die geleidelijk overgaat in de C-horizont. Afhankelijk van de vroegere bodembewerking is de oorspronkelijke A-, E- en/of B-horizont al dan niet intact. Vaak zijn deze door verploeging met de onderste helft van het plaggendek vermengd geraakt. Een vorstvaaggrond heeft over het algemeen geen afdekkende plaggendek. Eventueel aanwezige archeologische resten liggen hier dan ook direct aan het maaiveld.

Verder dient vermeld te worden dat de bodemkaart, hoewel vaak de enige vlakdekkende bron van ondergrondinformatie, een verouderde bron is. De meeste kaartbladen zijn in de jaren '60 en '70 van de vorige eeuw opgenomen, en de informatie is dus circa 50 jaar oud. In de tussentijd is er veel veranderd, vooral op cultuurtechnisch gebied. De intensivering van de landbouw (dieper ploegen, dieper ontwateren en draineren) in de afgelopen decennia heeft ertoe geleid dat de bodemtypes op de kaart steeds minder voorkomen. Deze processen kunnen er ook voor hebben gezorgd dat het gemiddelde grondwaterpeil in het plangebied aanzienlijk lager is komen te liggen dan op de bodemkaart staat aangegeven.

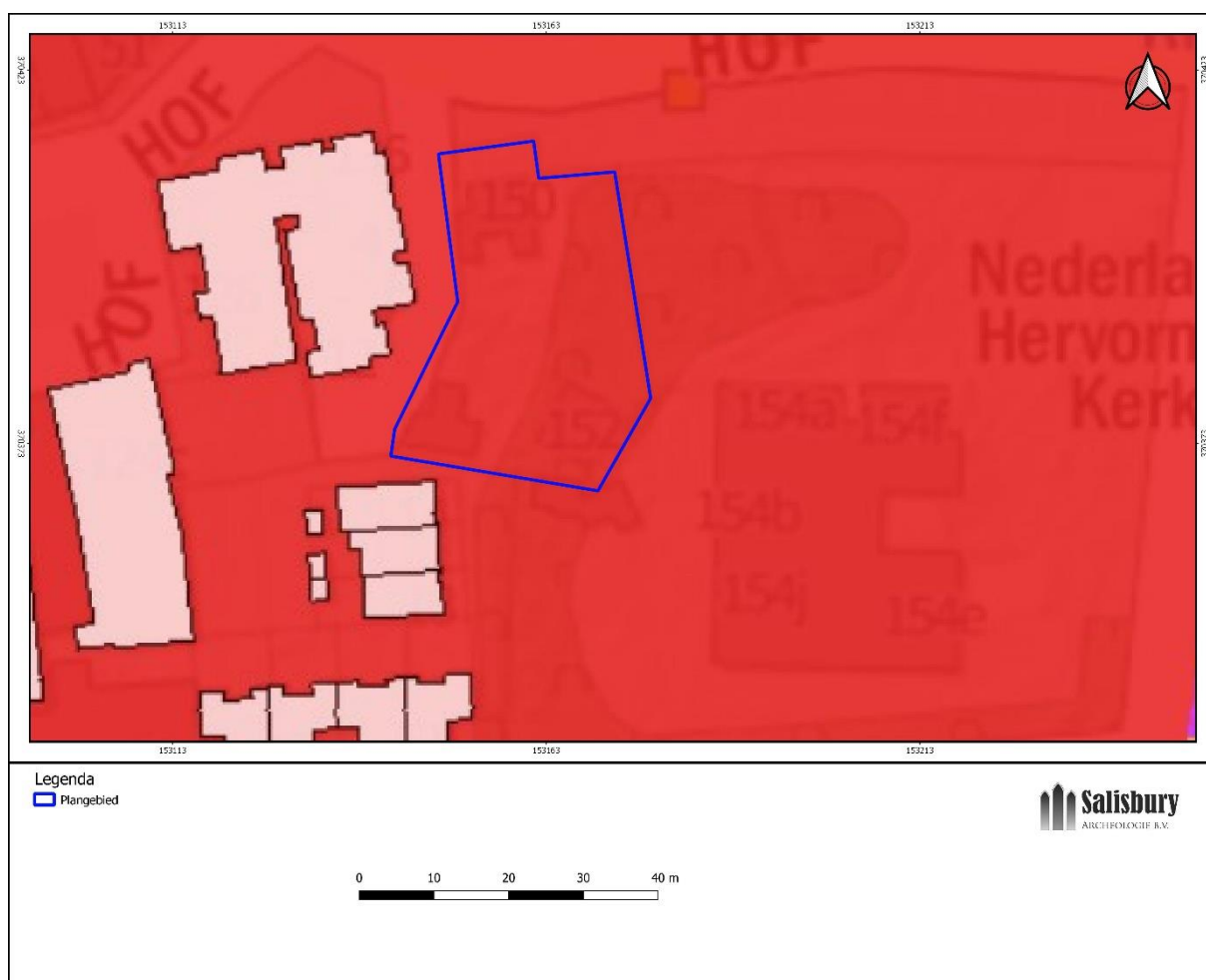
Afb. 7. Uitsnede van de bodemkaart met het plangebied en directe omgeving (bron: <https://zoeken.cultureelerfgoed.nl>).

2.4 Bekende archeologische waarden

Gemeentelijke beleidskaart

Op de Erfgoedkaart van de Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant waar Bergeijk ook onder valt, ligt het plangebied binnen een gebied van archeologische waarde (Categorie 2: rood). Vanwege de aanwezige archeologische waarden is een archeologisch onderzoek vereist bij bodemingrepen en te bebouwen oppervlakten van projectgebieden die groter zijn dan 100 m² en dieper gaan dan 0,3 m onder maaiveld (Afb. 8).⁵ In deze gebieden is bij eerdere onderzoeken reeds aangetoond dat er concentraties archeologische resten voorkomen die als behoudenswaardig gekarakteriseerd kunnen worden. In deze gebieden is dus sprake van vastgestelde archeologische waarden. De archeologische resten op deze terreinen zijn minder geconcentreerd en vaak is niet exact bekend waar de resten zich bevinden. Bodemingrepen zijn in principe niet toegestaan.

Het archeologiebeleid van de gemeente Bergeijk is voor het plangebied verwoord in het bestemmingsplan. Het plangebied heeft een Waarde – Archeologie 2. Dit komt overeen met de archeologische waarde categorie 2 op de Erfgoedkaart van de Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant.⁶ De aanvrager van een omgevingsvergunning dient een rapport te overleggen waar de eventueel aanwezige archeologische waarden in worden vastgesteld en blijkens de aanvraag zullen worden verstoord.

Afb. 8. Bestemmingsplanwijziging noodzakelijk. Uitsnede van de Erfgoedverordening gemeente Bergeijk (bron: <https://atlas.odzob.nl/>).

⁵ <https://odzob.nl/expertises/erfgoed-archeologie/regionale-erfgoedkaart>

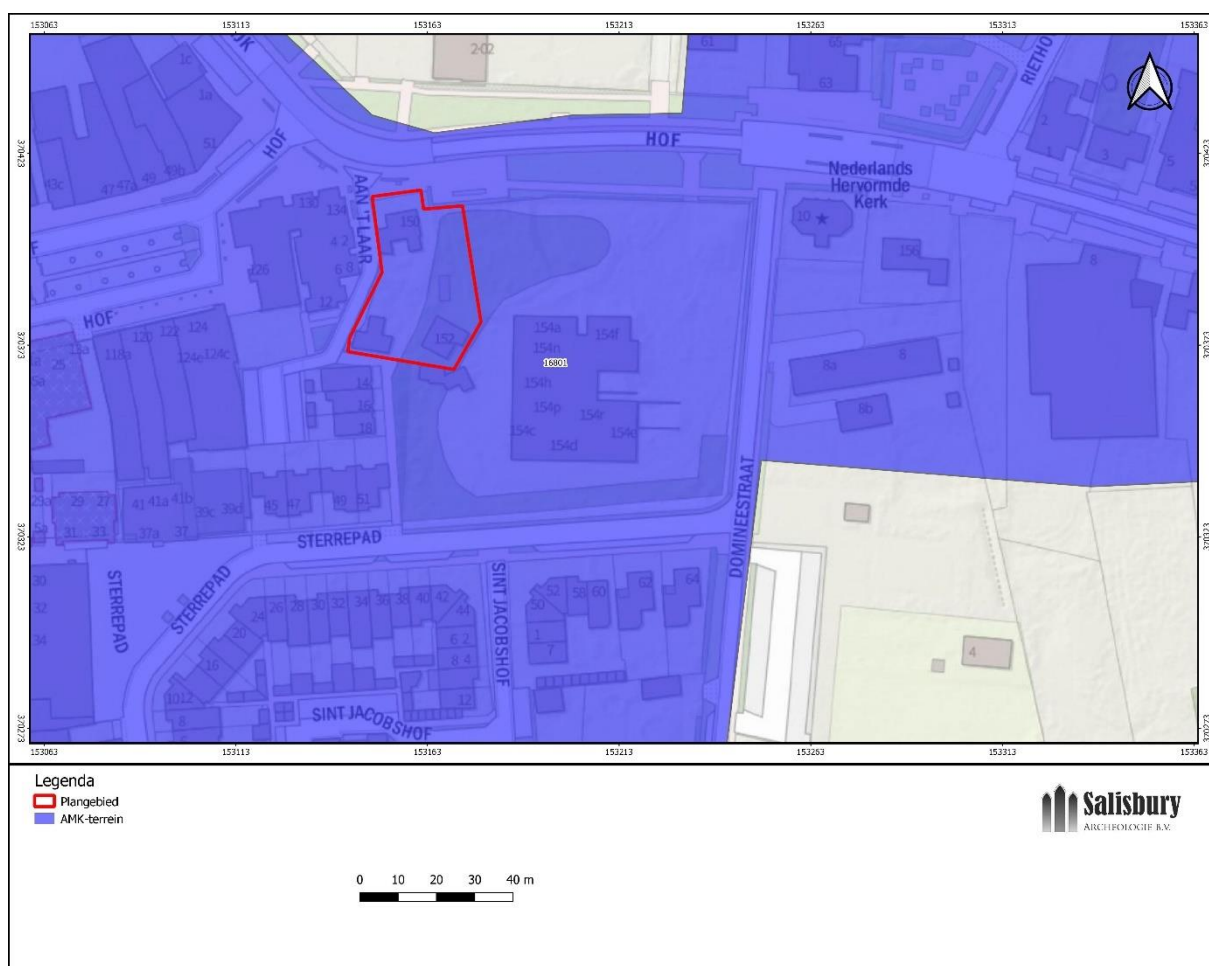
⁶ www.ruimtelijkeplannen.nl

Archeologische waarden

Tijdens het bureauonderzoek zijn de AMK (archeologische monumentenkaart)-terreinen, archeologische waarnemingen en eerder uitgevoerd onderzoek (onderzoeksmeldingen) in het onderzoeksgebied geïnventariseerd (Afb. 10 en Afb. 10). De AMK-terreinen, de bekende archeologische waarnemingen en de onderzoeksmeldingen zijn geraadpleegd via ARCHIS 3 (<https://archis.cultureelerfgoed.nl>).

Archeologische monumenten (AMK-terreinen)

Het plangebied ligt binnen AMK-terreinen 16801 (Afb. 10). Een terrein met een hoge archeologische waarde, te dateren in de Middeleeuwen –Nieuwe Tijd. Het betreft de oude dorpskern van Bergeijk. Bergeijk verkreeg stadsrechten in 1468. Op de AMK-Noord Brabant zijn historische stads- en dorpskernen en clusters oude bebouwing als gebieden van hoge archeologische waarde aangegeven. Dit is op grond van het belang van deze locaties, waar de wortels van de huidige dorpen of steden kunnen liggen. De selectie en begrenzing van deze kernen is gebaseerd op 16e-eeuwse (Van Deventer) en vroeg 20e-eeuwse kaarten (Bonnebladen). Binnen deze contouren kunnen in de bodem resten van Vroegmoderne en waarschijnlijk ook van laatmiddeleeuwse (vanaf circa 1300 AD) bewoning aangetroffen worden. Ook sporen van oudere bewoning kunnen aanwezig zijn. Bedacht dient echter te worden dat de bewoning in de Vroege- en Volle Middeleeuwen (tot circa 1300 AD) een meer dynamisch karakter gehad kan hebben en dat de plaats en grens ervan niet per se hoeft samen te vallen met die van de latere bewoning.⁷

Afb. 9. AMK-terrein (bron: <https://zoeken.cultureelerfgoed.nl>).

⁷ <https://zoeken.cultureelerfgoed.nl>

2399029100	Be-Mp-13	Diachron UvA BV	'07-03-2013	Archeologische begeleiding
2385583100	Be-Mp-13	Diachron UvA BV	'07-03-2013	Archeologische begeleiding

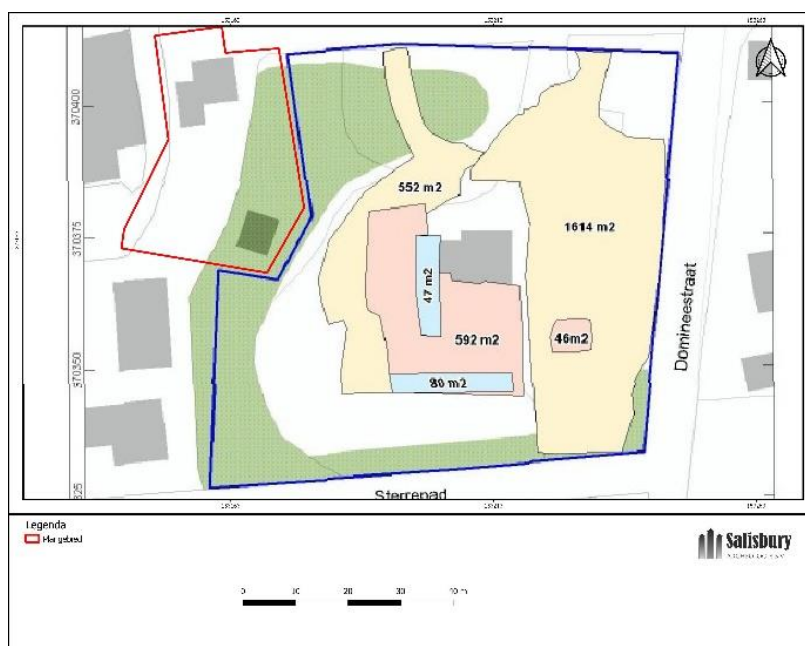
Zaakidentificatie 2248400100 omvat een bureauonderzoek uitgevoerd door Econsultancy in 2009. Het rapport is niet in te zien waardoor over het onderzoek geen informatie bekend is.

Zaakidentificatie 2258834100 behelst een inventariserend veldonderzoek uitgevoerd door ARC bv in 2009. Het bijbehorend bureauonderzoek omvat Zaakidentificatie 2248400100 en is uitgevoerd door Econsultancy. In het plangebied is nieuwbouw voorzien. De landschappelijke ligging van het gebied op een dekzandrug al dan niet met bouwlanddek, blijkt geschikt te zijn voor bewoning uit alle archeologische perioden. De kans op het voorkomen van resten is daarom hoog. De archeologische resten worden verwacht in de top van het esdek en in de top van de oorspronkelijke C-horizont van het dekzand. De bovenliggende vondstenlaag is over het algemeen opgenomen in het esdek. Het verkennend booronderzoek heeft aangetoond dat de locatie inderdaad op een dekzandrug ligt met daarop een hoge enkeerdgrond (esdek), welke niet is verstoord door recente vergravingen. Het eerddek is 55 tot 110 cm dik met daaronder dekzand. In de eerdlaag zijn behalve baksteenfragmenten geen archeologische indicatoren aangetroffen. Geconcludeerd kan worden dat, op basis van het verkennend booronderzoek, de hoge archeologische trefkans voor archeologische resten uit alle periodes vanaf het Mesolithicum voor de onderzoekslocatie blijft bestaan.⁸

Daaropvolgend is in het plangebied een proefsleuvenonderzoek, een opgraving en een archeologische begeleiding uitgevoerd (zaakidentificatienummer 3986905100). Het hier beschreven gebied ligt direct naast onderhavig plangebied. De bodemopbouw is gedocumenteerd aan de hand van profielkolommen. Hieruit blijkt dat de bodem vrijwel overal sterk door menselijk handelen is aangetast. De bodemopbouw in het plangebied beperkt zich tot een B- en C-horizont. Vermoedelijk was er oorspronkelijk sprake van een humuspodzolbodem en werd de B-horizont bedekt door een E- en A-horizont. Deze zijn door menselijk handelen verstoord geraakt en verdwenen, o.a. door het aanbrengen van een plaggendeck en grondbewerking (ploegen). Tijdens het onderzoek zijn archeologische resten uit verschillende perioden aangetroffen. De oudste resten dateren uit de IJzertijd en omvatten twee waterkuilen met vaatwerkscherven, een spinklosje, natuursteen en metaalslakken. Het merendeel van het aardewerk dat is verzameld dateert uit de Middeleeuwen. Uit deze periode zijn eveneens enkele sporen waargenomen. In de Late Middeleeuwen staat het gebied bekend als Elengoed. De bewoningsgeschiedenis van het landgoed is terug te voeren tot 1532. Het landgoed heeft een belangrijke rol gespeeld in de ontwikkeling van Bergeijk. In het plangebied is aardewerk uit deze periode aangetroffen. Daarnaast is vermoedelijk een huisplattegrond uit de Late Middeleeuwen aangetroffen. Ook zijn andere sporen uit deze periode waargenomen. Uit de tweede helft van de Nieuwe Tijd blijkt in het plangebied een brigade marechaussees gehuisvest. In 1838 werd de bestaande woning afgebroken en werden de stenen gebruikt voor een nieuwe woning met pleziertuin het landgoed Beukenhof. Van de verschillende gebouwen behorende bij het landgoed zijn in het plangebied resten aangetroffen.⁹

⁸ Wullink en Wijen 2009

⁹ Veken, van der en Weekers-Hendriks (red.) 2018

Afb. 11. Onderzoek direct ten oosten van plangebied zaakidentificatie 3986905100 (bron: Veken, van der en Weekers-Hendriks (red.) 2018).

Zaakidentificatie 2339778100 omvat het onderzoek ten behoeve van de gezamenlijke erfgoedkaart van de Kempengemeenten Bergeijk, Bladel, Eersel, Oirschot en Reusel de Mierden. Hierin is het beleidsplan Archeologische Monumentenzorg beschreven. Daarnaast is een gemeentelijke (digitale) Erfgoedkaart gemaakt, waarin zowel de archeologische waarden en verwachtingen als de cultuurhistorische waarden zijn opgenomen.

Zaakidentificatie 457355100 behelst een bureauonderzoek uitgevoerd door Aeres Milieu. In het onderzoek wordt beschreven dat het plangebied in een zone van lage dekzandruggen direct ten oosten van een hooggelegen dekzandrug ligt. Zuidoostelijk ligt het beekdal van de Keersop. Dergelijke overgangzones van hoge zandruggen naar watervoorzieningen in de beekdalen zijn aantrekkelijke bewoningslocaties. Voor het Laat Paleolithicum tot en met het Mesolithicum wordt de verwachting op het aantreffen van Steentijdvondsten klein geacht. Ook is het een aantrekkelijke locatie voor bewoning vanaf het Neolithicum. Het plangebied ligt in een relatief lage zone tussen de oudste bewoningslocaties ter plaatse van en rondom de Petrus Bandenkerk, een van oorsprong omgracht terrein dat in gebruik was in de 10e-14e eeuw. Ook ligt het plangebied direct ten noorden de oude markt en de laatmiddeleeuwse nederzettingkern Berga. Aan de markt en aan de Eerselsedijk (Berga) ontwikkelde zich vanaf de 12e –13e eeuw een nieuw bewoningscluster. Binnen het omgrachte kerkterrein en in de zone ten noorden daarvan (direct ten westen van het plangebied) werden dan ook bewoningssporen teruggevonden uit de periode vanaf de 10e eeuw maar ook enkele vroegmiddeleeuwse resten. Uit bestudering van historische kaarten blijkt dat het plangebied sinds tenminste het begin van de 19e eeuw onbebouwd was en grotendeels in gebruik was als bouwland. Ook op latere kaarten was het plangebied onbebouwd en als agrarisch gebied in gebruik.¹⁰

Zaakidentificatie 2015533100 behelst een onderzoek waar geen informatie over bekend is.

Zaakidentificatie 2399029100 en 2385583100 ziet op een archeologische begeleiding uitgevoerd door UvA bv. Aanleiding tot het onderzoek was de herinrichting van de openbare ruimtes ter hoogte van de Mr. Pankenstraat in het centrum van Bergeijk. Hieronder valt ook een gedeelte van het Hof. Tijdens het onderzoek zijn meerdere karrensporen, drenkkuilen, plantenkuilen, enkele losse kuilen, een afvalkuil en een brandkuil aangetroffen vanaf de 16e eeuw. Sporen of archeologische restanten van de Prehistorie tot en met de Vroege Middeleeuwen zijn in het geheel niet aangetroffen in dit deel van het onderzoeksterrein. Het oudste vondstmateriaal dat is aangetroffen, is

¹⁰ Hagens en Feest van der 2020

afkomstig uit de Late Middeleeuwen. Aangezien het maar om twee kleine scherven aardewerk gaat, is dit waarschijnlijk opspit.¹¹

Tabel 2. Archeologische vondsten (ARCHIS 3)

zaakidentificatie	Vondstmelding	materiaal	complex	datering
2889541100	07-09-1982	Divers	Bewoning	Late Middeleeuwen – Nieuwe Tijd
2958278100	24-03-1980	Keramik	Onbekend	Romeinse tijd
3126149100	24-03-1980	Keramik	Onbekend	Romeinse tijd
3127778100	01-01-1984	Keramik, tufsteen, metaal	Gracht	12 eeuw
2883296100	29-07-1974	Keramik, tufsteen, zilver	Kerk	Late Middeleeuwen

In de nabijheid van het plangebied zijn slechts enkele vondstmeldingen waargenomen. Vondstmeldingen uit de ruimere omgeving zijn daarom toegevoegd aan onderhavig onderzoek om een goed beeld te krijgen van eventueel aan te treffen archeologische resten in het plangebied.

Zaakidentificatie 2889541100 is een onderzoek aan de Eerseldijk waarbij vondsten en bewoning uit het midden van 11^e eeuw en mogelijk ook al de 10^e eeuw zijn aangetroffen. In de 12^e eeuw werd de bewoning intensiever. Diverse huisplattengronden zijn waargenomen. Ook zijn bewoningssporen uit de 14^e, 17^e en 18^e eeuw herkend. De vondsten bestaan uit keramik, houten voorwerpen en metaal slakken uit de Late Middeleeuwen – Nieuwe Tijd.

Zaakidentificatie 2958278100 en 3126149100 omvatten oppervlaktevondsten aangetroffen op een volkstuintje betreffende een niet archeologisch onderzoek. De vondsten dateren uit de Romeinse tijd en bestaan uit *Terra sigillata* en keramik van een dolium.

Zaakidentificatie 3126149100 behelst een opgraving in het centrum van Bergeijk waarbij een gracht is aangetroffen.

Zaakidentificatie 2883296100 omvat een opgraving binnen de muren van de bestaande laatmiddeleeuwse kerk

Samenvattend kan worden gesteld dat rondom het plangebied resten uit de IJzertijd, de Romeinse tijd, de Middeleeuwen en de Nieuwe Tijd bekend zijn. Voor het plangebied is met name van belang de opgraving ten oosten van het plangebied en de daar aangetroffen archeologische resten vanaf de IJzertijd. Tijdens deze opgraving is hier een plaggendek aangetroffen. Hieruit kan geconcludeerd worden dat het plaggendek waarschijnlijk ook in het plangebied voorkomt. Deze kan echter ook deels verstoord zijn en dan vooral aan de noordkant van onderhavig plangebied waar bewoning heeft gestaan. De sporen uit het onderzoek ten oosten van het plangebied worden ook in onderhavig plangebied verwacht.

2.5 Archeologie

Het plangebied ligt op een lagere dekzandrug ten oosten van een hogere dekzandrug in de nabijheid van een beekdal. Een dekzandrug of een hoger gelegen welving vormt van oudsher een aantrekkelijke vestigingsplaats voor (pre)historische samenlevingen, door hun hogere en drogere ligging in de nabijheid van water. Vanwege de hogere ligging kunnen dan ook archeologische resten verwacht worden vanaf de periode Laat-Paleolithicum – Nieuwe tijd. Resten uit de periode Laat Paleolithicum – Bronstijd zijn in de omgeving van het plangebied echter nog niet aangetroffen. De direct ten oosten van het plangebied aangetroffen sporen vanaf de IJzertijd doen vermoeden dat deze ook in het plangebied voorkomen.

¹¹ Rapport is niet beschikbaar

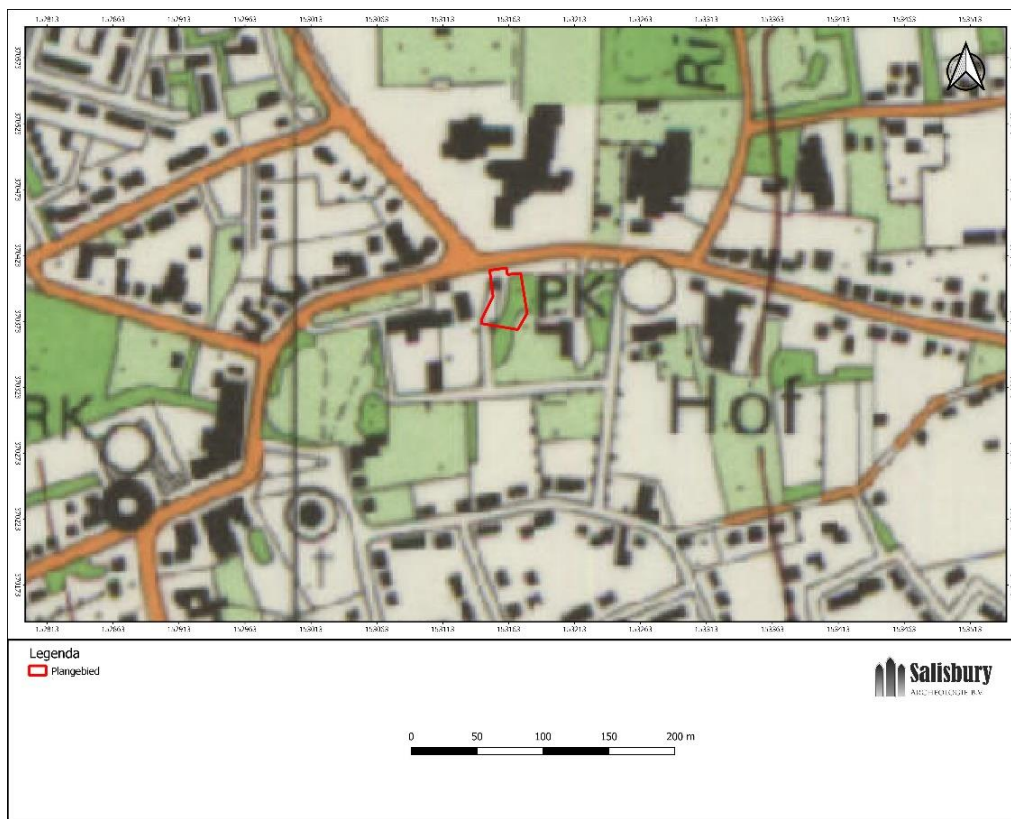
Afb. 12. Het plangebied op de kadastrale minuut 1811-1832 (bron: <http://zoeken.cultureelerfgoed.nl>).

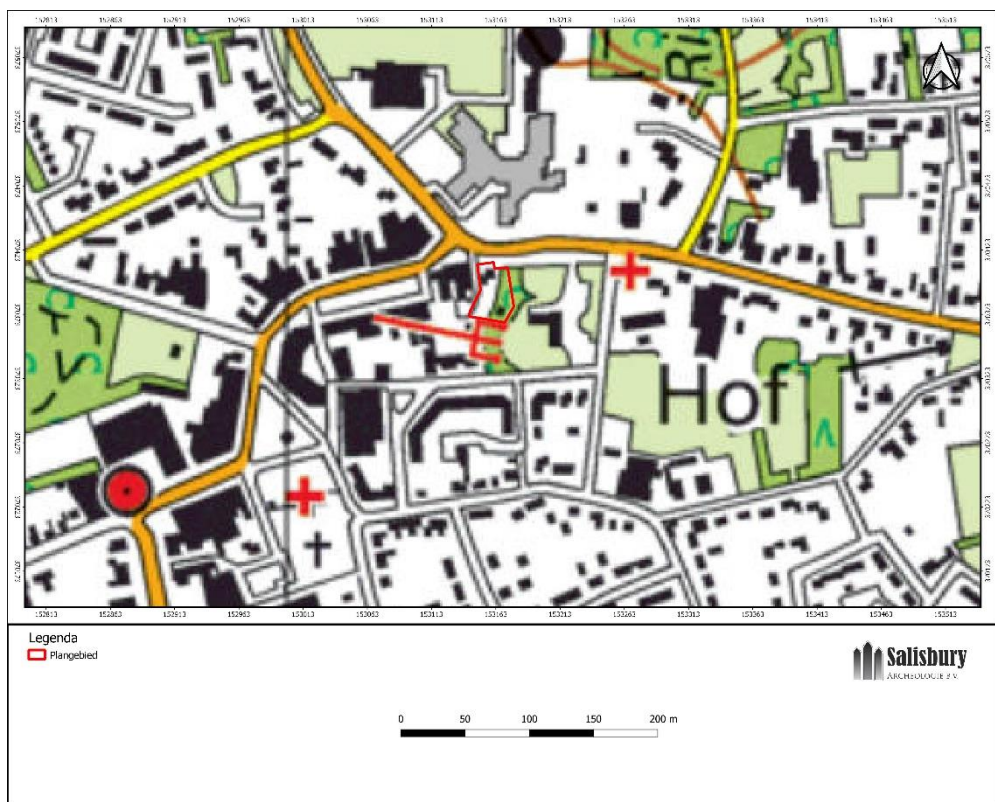
Afb. 13. Het plangebied bij benadering op de topografische kaart uit ca. 1900 (bron: <https://www.topotijdreis.nl>).

Afb. 14. Het plangebied bij benadering op de topografische kaart uit ca. 1950 (bron: <https://www.topotijdreis.nl>)

Afb. 15. Het plangebied op een topografische kaart uit 1990 (bron: <http://www.topotijdreis.nl>).

Afb. 16. Het plangebied op een topografische kaart uit 2014 (bron: <http://www.topotijdreis.nl>).

2.6 Historische waarden

De oudst (bekende) benaming voor Bergeijk is Echa in het jaar 1137, toen de plaats voorkwam in de goederenlijst van de Sint-Jacobsabdij te Luik. Later, in de eerste helft van de 15e eeuw is sprake van Bercheijk, een samenvoeging van Eka/Echa (d.i. eikenbos) en berg. Niet alleen de abdij, maar ook de kerk van Thorn had invloed in Bergeijk, terwijl Bergeijk ook een heerlijkheid was. De Heren behoorden aanvankelijk tot het geslacht Van Eijk.¹² Uit een analyse van diverse archeologische onderzoeken in Bergeijk blijkt dat de ontwikkeling van het dorp Bergeijk in twee perioden kan worden onderscheiden. De eerste periode betreft de Vroege Middeleeuwen (ca. 550-1000 jaar na Chr.) waarvan archeologische resten voornamelijk ten noorden van het huidige dorp zijn aangetroffen. Deze zone ligt landschappelijk gezien wat hoger dan het huidige dorp. Er worden ook resten uit de Vroege Middeleeuwen verwacht in het centrum van het huidige dorp, alhoewel de kans hierop klein wordt geacht aangezien in veel opgravingen deze periode niet is aangetoond. Een tweede periode, 1000 – 1300 n. Chr., met bewoning concentreerde zich in het gebied rond het huidige centrum. De bebouwing van Bergeijk concentreerde zich lange tijd rond het marktplein. De bebouwingsconcentratie rond de kerk verdween in de 13e eeuw. Pas in de 18e eeuw was er langzamerhand sprake van wat bewoning. In het begin van de negentiende eeuw was er weer sprake van een echte bebouwingsconcentratie.¹³

Direct ten oosten van het plangebied lag de Beukenhof (gebouwd in 1838) en zijn voorloper Elengood die in deze periode is afgebroken. Het gebouw Elengood had in de eerste helft van de 19e eeuw de functie van kazerne en werd gedurende meerdere jaren bewoond door de marechaussee. Vervolgens kwam het landgoed in beheer van de Hervormde gemeente. Het Hof waarnaar de straat is vernoemd waaraan het plangebied ligt wordt gezien als de hoofdkern van de gemeente. Het Hof is daarnaast ook de naam van het centrumplein, met daarop de eeuwenoude Hofkerk. Op de kadastrale kaart ligt het plangebied hierbinnen (Afb. 12).¹⁴

Op de kadastraal minuut 1832 ligt het plangebied binnen perceel 9, 10 en 11. Perceel 9 en 10 behoren toe aan Pieter Willems, rentenier, en omvatten een tuin, bouwland en erf bij huis. De percelen zijn overgedragen aan de gemeente. Perceel 11 is van Bernardus Lammelaars, burgemeester van Bergeijk. Op de kadastrale kaart is nog

¹² [https://nl.wikipedia.org/wiki/Bergeijk_\(plaats\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Bergeijk_(plaats))

¹³ Miedema 2010

¹⁴ [https://nl.wikipedia.org/wiki/Hof_\(Bergeijk\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Hof_(Bergeijk))

geen bebouwing aanwezig binnen het plangebied. Ten oosten van onderhavig plangebied ligt het landgoed Beukenhof. De weg waaraan het plangebied ligt, is in deze periode ook al aanwezig en betreft de doorgaande weg van Eersel naar Borker. De weg ten oosten van het plangebied, Domineestraat, is dan ook al aanwezig (Afb. 12). In 1850 is ook de weg ten westen van het plangebied, Aan 't Haar zichtbaar (Afb. 13). Vanaf dat moment is in het plangebied ook bebouwing aanwezig. Het plangebied lijkt vanaf 1900 binnen het terrein van de Beukenhof en zijn voorloper te liggen. Rondom de voorloper van het Beukenhof lagen vesten (grachten). Deze zijn in 1838 gedempt.¹⁵ Vanaf 1920 is geen bebouwing meer aanwezig in het plangebied (Afb. 14). Vanaf 1955 is de huidige woning zichtbaar in het plangebied, Hof 150 (Afb. 15 en Afb. 16).¹⁶

2.7 Bekende verstoringen

Binnen het plangebied zijn geen saneringen of ondergrondse olietanks, benzinepompinstallaties en dergelijke bekend waardoor archeologische resten mogelijk verloren zijn gegaan.¹⁷ Op dit moment zijn in het plangebied nog twee woningen aanwezig, Hof 150 en 152. Deze woningen zijn gebouwd in de jaren zestig van de vorige eeuw. De woningen worden afgebroken ten behoeve van de nieuwe parkeerplaats. Bij de bouw van deze woningen zal de bodem (deels) verstoord zijn. Echter indien het plaggendek 1 meter dik is en de fundering van de bestaande bebouwing ondieper is aangelegd, bestaat de mogelijkheid dat archeologische resten onder het plaggendek nog intact aanwezig zijn. Ook ter hoogte van de bomen zal de bodem enigszins verstoord zijn.

2.8 Gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel

Op basis van de bodemkaart kan geconcludeerd worden dat in het plangebied waarschijnlijk een hoge zwarte enkeergrond met leemarm en zwak lemig fijn zand ligt. De bovengrond van de hogere enkeergronden kan wel een humushoudend dek tot 110 cm dik bevatten. Dit wordt een plaggendek genoemd. In het gebied ten oosten van onderhavig plangebied is tijdens archeologisch onderzoek eveneens een plaggendek waargenomen. Deze was echter op delen ook verstoord. Het gebied is voor zover bekend vanaf het Laat Paleolithicum bewoonbaar geweest vanwege de hogere ligging in de nabijheid van een beekdal. Tot nu toe heeft in het plangebied geen archeologisch onderzoek plaatsgevonden. Rondom het plangebied zijn archeologische onderzoeken uitgevoerd en vondstmeldingen gedaan uit de IJzertijd, Romeinse tijd, Middeleeuwen en Nieuwe Tijd. Resten uit het Laat Paleolithicum – Nieuw tijd kunnen dan ook in het plangebied voorkomen. Het plangebied valt binnen AMK-terrein 16801 de oude dorpskern van Bergeijk.

Gezien de ouderdom van de te verwachte afzettingen kunnen in het plangebied vindplaatsen aanwezig zijn vanaf het Laat Paleolithicum tot en met de Nieuwe Tijd. De vondsten uit het Paleolithicum – Mesolithicum zijn echter zeldzaam. Jager-verzamelaars uit het Laat- Paleolithicum - Mesolithicum kozen als woon- en verblijfplaats vaak voor de hoger liggende terreingedeelten in het landschap, bij voorkeur in de buurt van open water. Het plangebied ligt op een dergelijke locatie. Vondsten uit het Laat-Paleolithicum – Mesolithicum zijn in de omgeving van het plangebied echter nog niet waargenomen. Tijdens het velonderzoek uitgevoerd ten oosten van onderhavig plangebied zijn eveneens geen vondsten uit deze perioden herkend. Op basis hiervan is aan het plangebied een middelhoge verwachting toegekend voor vuursteenvindplaatsen uit het Laat-Paleolithicum en Mesolithicum.

Uit de periode Laat-Paleolithicum - Mesolithicum kunnen vooral resten worden verwacht die samenhangen met een mobiele leefwijze, zoals kort bewoonde kampjes. De vondsten behorende bij het Laat-Paleolithicum - Mesolithicum bestaan over het algemeen uit één of meerdere concentraties van vuursteen, indicaties voor bewerking van vuursteen, halffabricaten, productieafval, productiegereedschap o.a. geweiknoppen en klopstenen, haardkuilen en/of verbrand vuursteen.

Vanaf het Neolithicum tot en met de Vroege Middeleeuwen komen de eerste landbouwers in het gebied voor. Deze landbouwers worden gekenmerkt door sedentaire nederzettingen. De nederzettingen werden vooral op hoge droge locaties in de nabijheid van water ontwikkeld. Het gebied is dan ook een geschikte locatie voor nederzettingen vanaf het Neolithicum. De vondsten kunnen vanaf het maaiveld worden verwacht als deze zijn opgeploegd. In situ vondsten en sporen kunnen onder eventueel nog aanwezige plaggendek worden

¹⁵ Veken, van der en Weekers-Hendriks (red.) 2018

¹⁶ Het boek "Bergeijk in kaart. Historische geografie en toponymie verkenning van grondbezit en grondgebruik, vanaf de Middeleeuwen tot onze tijd" kon niet worden bestudeerd in verband met sluiting van de bibliotheken door het coronavirus.

¹⁷ <https://www.bodemloket.nl/kaart>

aangetroffen vanaf de top van een eventueel aanwezige podzolbodem dan wel de C-horizont van de pleistocene afzettingen. De bodem is waarschijnlijk deels verstoord door bebouwing. Tijdens een archeologisch onderzoek direct ten oosten van het plangebied zijn archeologische resten uit de IJzertijd aangetroffen. Deze worden ook in het plangebied verwacht. Het plangebied heeft daarom een hoge verwachting voor nederzettingen en begravingen uit het Neolithicum tot en met de Vroege Middeleeuwen.

De resten die worden verwacht hebben vooral te maken met een sedentaire leefwijze, bijvoorbeeld nederzettingen, resten van agrarische activiteit, grafvelden en grafheuvels. De omvang van de mogelijk aanwezige archeologische resten varieert sterk: kampementen hebben over het algemeen een geringe omvang. Nederzettingen bestaan vaak uit één of meerdere huizen. Binnen het gehele plangebied kunnen deze archeologische resten worden aangetroffen. Aanwijzingen voor nederzettingen bestaan uit paalgaten (huizen, spiekers, opstallen, schuren), greppels, waterputten met houten beschoeiingen, afvalkuilen en erfafscheidingen. De vondsten bij deze nederzettingen bestaan over het algemeen uit aardewerk, verbrand bot en metaal. Daarnaast kunnen resten worden aangetroffen van begravingen of crematies, zoals vlakgraven onder of in een grafheuvel of in een urnenveld.

Vanaf de Late Middeleeuwen verandert het bewoningspatroon. Bewoning concentreert zich in dorpen, steden en bewoningsclusters. Rondom deze dorpen ligt het landbouwareaal dat gebruikt wordt voor de voedselvoorziening van de inwoners. In deze periode is de landschappelijke ligging van het gebied niet meer doorslaggevend voor de locatiekeuze. Tijdens de opgraving ten oosten van het plangebied zijn sporen aangetroffen die vermoedelijk bij een laatmiddeleeuwse gebouwplattegrond horen met mogelijk erf. Het lijkt erop dat de middeleeuwse bewoning hier in de 12 eeuw aanving en het gebied daarna bewoond bleef. Resten van dit erf kunnen ook in onderhavig plangebied verwacht worden. Resten vanaf de Late Middeleeuwen worden vanaf het maaiveld verwacht in het, indien nog intact, aanwezige esdek tot in de C-horizont van het onderliggende pleistocene dekzand. De kans op het aantreffen van vindplaatsen uit de Middeleeuwen in het plangebied is daarom hoog. Hierbij moet men denken aan huisplaatsen, maar ook aan greppels, paalkuilen, waterputten en beerputten.

Vanaf 1900 komt bebouwing voor binnen het plangebied en lijkt het plangebied binnen het terrein van de Beukenhof en zijn voorloper te liggen. Rondom de voorloper van de Beukenhof lagen vesten (grachten). Resten van deze gracht of de tuininrichting behorende bij de Beukenhof of de voorloper kunnen in het plangebied verwacht worden. Op basis van deze informatie is aan het plangebied een hoge verwachting voor de Nieuwe Tijd toegekend.

Advies

Het plangebied heeft een hoge tot middelhoge verwachting op het aantreffen van archeologische resten. Deze kunnen worden aangetroffen in het dekzand onder het plaggendeck of vanaf het maaiveld tot in de C-horizont van het dekzand. Ten oosten van het plangebied zijn archeologische resten uit verschillende perioden aangetroffen. Dit doet vermoeden dat deze resten ook in onderhavig plangebied aangetroffen kunnen worden. De bodem in het plangebied kan (deels) verstoord zijn door eerdere bebouwing en de aanwezigheid van bomen en andere grondwerkzaamheden. Alleen door een veldonderzoek kan worden vastgesteld welk bodemtype in het plangebied aanwezig is en in hoeverre er nog sprake is van een intact bodemprofiel. Het is van belang om vast te stellen in hoeverre de bovenste 50 cm van het plangebied nog intact is en of hier eventueel aanwezige archeologische resten verstoord zullen raken. De aanleg van de parkeerplaats heeft een verstoringdiepte van 0,35 tot 0,4 m -mv.

Geadviseerd wordt dan ook binnen het plangebied in eerste instantie een vervolgonderzoek in de vorm van een inventariserend veldonderzoek (IVO-O) door middel van verkennende boringen uit te voeren. Dit om de in het archeologisch bureauonderzoek opgestelde verwachting te toetsen. Op basis van het verkennend booronderzoek kan dan bepaald worden of de middelhoge tot hoge verwachting blijft staan of dat deze naar beneden kan worden bijgesteld en in hoeverre archeologische resten verstoord zullen raken door de aanleg van de parkeerplaats. De boringen dienen tot 0,3 m in de C-horizont van het dekzand te worden gezet. Op basis van de resultaten van zowel het bureau- als verkennend booronderzoek kan vervolgens worden geconcludeerd of vervolgonderzoek nodig is, of dat het plangebied (deels) kan worden vrijgegeven.

3 Conclusie

3.1 Beantwoording onderzoeksvragen

Wat is de bodemopbouw en zijn er aanwijzingen voor bodemverstoringen?

Uitgaande van de bij het bureauonderzoek gebruikte bronnen bestaat de laagopvolging binnen het plangebied waarschijnlijk uit een plaggende (het esdek) op dekzand. De bodem is vermoedelijk deels verstoord ter hoogte van de bebouwing en de aanwezige bomen. Het esdek kan in het plangebied deels nog aanwezig zijn. De kans is dan ook aanwezig dat in het plangebied in en onder het plaggende nog intacte archeologische resten aanwezig zijn.

Zijn er aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologische resten?

Binnen het plangebied zijn geen aanwijzingen aangetroffen voor de aanwezigheid van archeologische resten. In de omgeving van plangebied komen wel archeologische resten voor. In het plangebied worden resten verwacht vanaf het Laat Paleolithicum tot in de Nieuwe Tijd. Op basis van het onderzoek direct ten oosten van het plangebied wordt vermoed dat ook in het plangebied resten van de daar aangetroffen vindplaatsen uit de IJzertijd, Vroege en Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd voorkomen. Op basis van het bureauonderzoek is aan het plangebied een hoge tot middelhoge verwachting toegekend voor deze perioden.

Welke consequenties zal de uitvoering van het plan hebben op (eventueel) aanwezige archeologische resten?

Op basis van het bureauonderzoek is geconcludeerd dat in het plangebied een middelhoge tot hoge archeologische verwachting geldt op het aantreffen van archeologische resten vanaf het Laat-Paleolithicum. Indien archeologische resten voorkomen dan kunnen deze verstoord raken door de plannen.

Wat zijn de aanbevelingen? Is nader onderzoek noodzakelijk? En zo ja, waaruit kan dit bestaan?

Voor de aanbevelingen zie hieronder.

3.2 Aanbevelingen

Op basis van het bureauonderzoek is, indien de bodem intact is, is een hoge tot middelhoge verwachting op het aantreffen van archeologische resten binnen het plangebied vastgesteld voor de periode Laat Paleolithicum – Nieuwe Tijd. Deze verwachting is gebaseerd op grond van het uitgevoerde bureauonderzoek. Geadviseerd wordt dan ook om binnen het plangebied een vervolgonderzoek uit te voeren door middel van een verkennend booronderzoek met als doel het bepalen van de mate van intactheid van de bodem. Op basis van het verkennend booronderzoek kan dan bepaald worden of de middelhoge tot hoge verwachting blijft staan of dat deze naar beneden kan worden bijgesteld en in hoeverre archeologische resten verstoord zullen raken door de aanleg van de parkeerplaats. Op basis van de resultaten van het zowel het bureau- als verkennend booronderzoek kan vervolgens worden geconcludeerd of vervolgonderzoek nodig is of dat het plangebied (deels) kan worden vrijgegeven. Met betrekking tot de aanbevelingen/bevindingen uit onderhavig onderzoek dient contact opgenomen te worden met het bevoegd gezag, in dit geval de gemeente Bergeijk.

Literatuur

Hagens, D. en N.J.W. van der Feest, 2020: *Rapport Archeologisch bureauonderzoek Hof Noord te Bergeijk (gemeente Bergeijk)*. Rapport Aeres Milieu AM17445.

Miedema, F.R.P.M., 2010: Gemeente Bergeijk. Plangebied Kerkstraat 24 te Bergeijk. Bureauonderzoek en Inventariserend veldonderzoek (karterende fase). BAAC-rapport V-09.0343

Veken, van der, B. en B. A. T. M. Weekers-Hendrikx, 2018: *Bergeijk Hof 154. Een archeologische begeleiding en een inventariserend veldonderzoek in de vorm van proefsleuven met doorstart naar een opgraving*. ADC Rapport 4452

Vos, P.L. & S. de Vries, 2013: 2e generatie palaeogeografische kaarten van Nederland (versie 2.0). Deltares, Utrecht.

Wullink, A.J. & J.J.A Wijnen, 2009: *Een verkennend archeologisch inventariserend veldonderzoek doormiddel van boringen aan de Hof 154 te Bergeijk (NB)*. ARC-Rapporten 2009-189.

Geraadpleegde websites

webadres	laatst bezocht op
https://archisarchief.cultureelerfgoed.nl	22-4-2020
https://www.dinoloket.nl/ondergrondgegevens	22-4-2020
https://www.dinoloket.nl/nomenclator-ondiep	22-4-2020
https://www.google.com/intl/nl/earth/	22-4-2020
https://zoeken.cultureelerfgoed.nl	22-4-2020
http://www.ahn.nl	22-4-2020
http://www.pdok.nl	22-4-2020
http://www.topotijdreis.nl	22-4-2020

Lijst van afbeeldingen

Afb. 1.	Ligging plangebied (bron: http://opentopo.nl).....	10
Afb. 2.	Ligging plangebied en globale begrenzing onderzoeksgebied (bron: http://opentopo.nl).....	11
Afb. 3.	Plangebied definitief ontwerp, rood kader (bron: opdrachtgever)	11
Afb. 4.	Uitsnede van de geomorfologische kaart met het plangebied en de directe omgeving (bron: https://zoeken.cultureelerfgoed.nl).....	14
Afb. 5.	Uitsnede van de kaart met ondergrondgegevens met het plangebied en de directe omgeving (bron: www.dinoloket.nl).....	15
Afb. 6.	Het plangebied en omgeving op het Actueel Hoogtebestand van Nederland (AHN2, maaiveld/opgevuld; bron: https://www.ahn.nl).....	16
Afb. 7.	Uitsnede van de bodemkaart met het plangebied en directe omgeving (bron: https://zoeken.cultureelerfgoed.nl).....	17
Afb. 8.	Bestemmingsplanwijziging noodzakelijk. Uitsnede van de Erfgoedverordening gemeente Bergeijk (bron: https://atlas.odzob.nl/).....	18
Afb. 9.	AMK-terrein (bron: https://zoeken.cultureelerfgoed.nl).....	19
Afb. 10.	Onderzoeksmeldingen en vondstlocaties (bron: ARCHIS 3).....	20
Afb. 11.	Onderzoek direct ten oosten van plangebied zaakidentificatie 3986905100 (bron: Veken, van der en Weekers-Hendrikx (red.) 2018).....	22
Afb. 12.	Het plangebied op de kadastrale minuut 1811-1832 (bron: http://zoeken.cultureelerfgoed.nl).....	24
Afb. 13.	Het plangebied bij benadering op de topografische kaart uit ca. 1900 (bron: https://www.topotijdreis.nl).....	24
Afb. 14.	Het plangebied bij benadering op de topografische kaart uit ca. 1950 (bron: https://www.topotijdreis.nl).....	25
Afb. 15.	Het plangebied op een topografische kaart uit 1990 (bron: http://www.topotijdreis.nl).....	25
Afb. 16.	Het plangebied op een topografische kaart uit 2014 (bron: http://www.topotijdreis.nl).....	26

Lijst van tabellen

Tabel 1.	Onderzoeksmeldingen (ARCHIS 3)	20
Tabel 2.	Archeologische vondsten (ARCHIS 3)	23

